

1. DOCTRINĂ, STUDII, COMENTARII

LIMITĂRILE ȘI/SAU EXCEPȚIILE DE LA DREPTUL EXCLUSIV AL AUTORILOR DE OPERE PROTEJATE PRIN DREPTURI DE AUTOR

Viorel ROȘ*
Ciprian Raul ROMIȚAN**
Andreea LIVĂDARIU***

Rezumat

Prin exclusivitatea folosinței operelor/creațiilor și dreptul titularilor de a interzice terților posibilitatea de a utiliza operelor protejate fără consimțământul lor, drepturile intelectuale conferite creatorilor sunt monopoluri (legale) și ca orice monopol, acestea, atunci când sunt absolute, sunt generatoare de dispute în privința întinderii lor și de conflicte de interes între titularii de drepturi și publicul consumator ori societate în ansamblul ei, o aplicare rigidă a legii drepturilor de autor și recunoașterea unui monopol absolut în favoarea titularilor de drepturi fiind contrare scopului protecției operelor, a însăși rațiunii de a fi a acestora.

Argumente multiple, dar nu toate convingătoare, unele voind parcă să demonstreze că într-adevăr drepturile de autor sunt în criză, altele fiind admise din rațiuni de interes public, altele din motive sociale, de ordin educațional ori în scop de facilitare a cercetărilor și unele pentru că noile tehnologii fac posibile utilizări neautorizate care pur și simplu nu pot fi prevenite astfel că și acestea trebuie să profite titularului de drepturi, legile instituie (peste tot în lume) astfel de limitări ale drepturilor de autor (lucru valabil însă și pentru drepturile de proprietate industrială).

---

* Prof. univ. dr. Universitatea „Nicolae Titulescu”, Director al Consiliului Studiilor Universitare de Doctorat în cadrul Universității „Nicolae Titulescu” din București, conducător de doctorat în domeniul Dreptului proprietății intelectuale, Președinte al Grupului român al Asociației Literare și Artistice Internaționale (ALAI) și al Asociației Științifice de Dreptul Proprietății Intelectuale și Director al Revistei Române de Dreptul Proprietății Intelectuale, arbitru al Centrului de Mediere și Arbitraj din cadrul OMPI, Avocat coordonator SCA „Roș și asociații”; E-mail: viorelros@asdpi.ro.

** Conf. univ. dr. Universitatea „Româno-Americană”, Facultatea de Drept, Cercetător științific asociat, Institutul de Cercetări Juridice „Acad. Andrei Rădulescu”, Academia Română, Vicepreședinte al Asociației Științifice de Dreptul Proprietății Intelectuale și al Grupului român al Asociației Literare și Artistice Internaționale (ALAI), Redactor șef al Revistei Române de Dreptul Proprietății Intelectuale, Avocat partener SCA „Roș și asociații”; E-mail: ciprian.romitan@rvsa.ro.

*** Doctor în Dreptul proprietății intelectuale, asistent universitar la Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, Facultatea de Drept, membru-fondator al Grupului român al Asociației Literare și Artistice Internaționale ALAI, arbitru al Centrului de Mediere și Arbitraj din cadrul OMPI, Avocat partener SCA „Roș și asociații”, E-mail: andreea.livadariu@rvsa.ro.

Într-o formulare mai generală, în doctrină se susține însă că limitările stabilite de lege pentru drepturile de autor sunt justificate de nevoia armonizării intereselor generale cu cele ale titularilor de drepturi. O opinie care nouă ne pare a fi contrazisă de fapte, pentru că în timp ce utilizatorii urmăresc obținerea a tot mai multor limitări ale drepturilor autorilor (nefiind, de altfel, de ignorat nici vocile care cer reducerea termenelor de protecție ori chiar abolirea lor), aceștia din urmă, dimpotrivă, se manifestă ostil față de toate limitările legale ale drepturilor lor. Adevărul este, credem noi, la mijloc: unele utilizări neautorizate sunt justificate de interesele generale ale societății (de exemplu, utilizarea în procedurile judiciare), altele din rațiuni de oportunitate, pentru că neputând fi controlate, aceste utilizări trebuie să aducă un folos titularilor de drepturi (de exemplu, copia privată).

Limitările și/sau excepțiile, reglementate prin lege, dar și cu condiționări insuficient de clar formulate, permit utilizarea lucrărilor protejate prin drepturi de autor fără autorizarea autorului titularului de drepturi, motiv pentru care ele sunt calificate ca „drepturi ale utilizatorilor” (de exemplu, „dreptul de citare”, dreptul de copie privată”) și numite și „licențe legale”.

Limitările drepturilor exclusive ale creatorilor, aplicate mai întâi pe cale jurisprudențială (doctrina **fair dealing** sau a **utilizării corecte** în Anglia și țările din Commonwealth și doctrina **fair use**, a **utilizării loiale** în SUA, cu **un mix între acestea** în dreptul continental) și doar după mai bine de 200 de ani prin lege, au ca obiectiv asigurarea accesului terților, neautorizat de titular, la anumite utilizări ale operelor protejate. Dreptul de autor (ca și alte drepturi intelectuale) cunosc și alte tipuri de limitări decât cele instituite în mod expres cu acest titlu în lege care au caracter general și care țin de natura și conținutul drepturilor în ansamblul lor, între care se află cele care țin de durata lor limitată în timp, urmată de căderea lor în domeniu public, în care accesul la opere este liber, de teritoriul pe care sunt protejate și care, principial, este teritorială, ori de epuizarea unora dintre drepturi (cum sunt cele de divulgare și de distribuție).

Limitările/excepțiile au căpătat importanță sporită și au fost mai amplu reglementate în contextul dezvoltării noilor tehnologii de fixare, reproducere și comunicare a operelor și a adoptării în anul 1994, a Acordului privind Drepturile de Proprietate Intelectuală legate de Comerț (TRIPS) dar și pe fondul unei mișcări în favoarea limitărilor drepturilor care, desigur, nu puteau decât să stârnească nemulțumirile titularilor de drepturi (care au pierdut însă această „bătălie”, dovadă recentă fiind Tratatul de la Marrakesh pentru facilitarea accesului la operele publicate al persoanelor nevăzătoare, cu deficiențe de vedere sau cu dificultăți de citire a materialelor imprimare semnat în numele Uniunii la 30 aprilie 2014(8)). Transformarea operelor în format digital răspunde însă și nevoilor de implementare de către biblioteci a noilor tehnologii care constituie un mijloc eficient și rapid de punere la dispoziție și de accesare a operelor de către public, dar și unul prin care

lucrări vechi pot fi consultate fără riscuri de deteriorare prin manipulare. Or acestea sunt considerate reproduceri specifice ori transformări ale operelor în privința cărora drepturile titularilor sunt supuse limitărilor¹. În alte cuvinte, acestea sunt utilizări corecte sau loiale și care sunt permise în toate sistemele de drept (în acelea în care Convenția de la Berna din anul 1886, TRIPS și Directiva (CE) nr. 29/2001 sunt obligatorii, ceea ce înseamnă practic, toate statele).

Legea română a dreptului de autor, modificată de mai multe ori² pentru a fi pusă în acord cu Directiva (CE) nr. 29/2001³, astfel cum aceasta a fost modificată pe acest aspect prin Directiva (UE) nr. 1654/2017⁴ și Directiva 790/2019⁵, reglementează scopurile, cazurile și condițiile în care pot interveni limitări ale drepturilor recunoscute în favoarea autorilor în Titlul I, Capitolul VI „Limitele exercitării dreptului de autor”, legea fiind armonizată și pe acest aspect cu cele mai recente reguli din dreptul Uniunii Europene. Am identificat un număr de 12 excepții/limitări ale drepturilor de autor. Acceptate mai întâi pe cale pretoriană, jurisprudența având, ca întotdeauna în istoria dreptului de autor, rol decisiv în reglementarea lor.

Cuvinte-cheie: autor, dreptul de autor, titulari de drepturi, limite și excepții.

---

¹ A se vedea proiectul Google Book Search (numit iniția Google Print) și Hotărârea dată la data de 16 octombrie 2015 de o instanță din New York în cauza Authors Guild Inc. și colab. împotriva Google, Inc. (citare 804 F.ed 202).

² Prin Legile nr. 15/2019, nr. 8/2020, nr. 39/2022 și nr. 69/2022.

³ Directiva (CE) nr. 29 din 22 mai 2001 de armonizare a anumitor aspecte privind dreptul de autor și drepturile conexe în societatea informațională. În art. 5, Directiva formulează „excepții și limitări”, iar în art. 5(5) este reafirmată regula testului în trei etape pentru a se aprecia admisibilitatea lor în următorii termeni: „Excepțiile și limitările prevăzute la alineatele 1, 2, 3 și 4 se aplică numai în cazuri speciale care nu intră în conflict cu exploatarea normală a lucrării sau a altui obiect protejat și nu aduc în mod nejustificat atingere intereselor legitime ale titularului de drepturi”.

⁴ Directiva (UE) 2017/1564, privind anumite utilizări permise ale anumitor opere și ale altor obiecte ale protecției prin drept de autor și drepturi conexe în beneficiul persoanelor nevăzătoare, cu deficiențe de vedere sau cu dificultăți de citire a materialelor imprimare și punerea în aplicare în UE a Tratatului de la Marrakesh pentru facilitarea accesului la operele publicate al persoanelor nevăzătoare, cu deficiențe de vedere sau cu dificultăți de citire a materialelor imprimare semnat în numele Uniunii la 30 aprilie 2014(8). Această directivă introduce o excepție (limitare) obligatorie de la drepturile autorilor de opere în favoarea nevăzătorilor, a persoanelor cu deficiențe de vedere, handicap de percepție sau dificultăți de citire ori un handicap fizic care o împiedică să țină în mână sau să manipuleze o carte. Drepturile limitate în favoarea acestora sunt, în special, drepturile de reproducere, de comunicare publică, de punere la dispoziția publicului, de distribuție și de împrumut.

⁵ Directiva (UE) 2019/790 privind dreptul de autor și drepturile conexe pe piața unică digitală și de modificare a Directivelor 96/9/CE și 2001/29/CE. În scop de armonizare a legislațiilor, Directiva reglementează măsuri pentru adaptarea excepțiilor și a limitărilor la mediul digital și cel transfrontalier, dar aceasta permite statelor membre să „adopte sau să mențină în vigoare dispoziții mai ample, compatibile cu excepțiile și limitările prevăzute în Directivele 96/9/CE și 2001/29/CE, pentru utilizări sau domenii care fac obiectul excepțiilor sau al limitărilor prevăzute în prezenta directivă”.

Abstract

Through the exclusivity of the use of the works/creations and the right of the owners to prohibit third parties from using the protected works without their consent, the intellectual rights conferred on creators are (legal) monopolies and like any monopoly, they, when absolute give rise to disputes as to their scope and to conflicts of interest between rightholders and the consuming public or society as a whole, and a rigid application of copyright law and the recognition of an absolute monopoly in favor of rightholders is contrary to the purpose of protecting works, their very raison d'être.

Multiple arguments, but not all of them convincing, some of them seeming to show that copyright is indeed in crisis, others being accepted for reasons of public interest, others for social, educational or research facilitation reasons, and some because new technologies make unauthorized uses possible that simply cannot be prevented and so they must also benefit the rights holder, laws (all over the world) set up such limitations on copyright (but this is also true for industrial property rights).

In a more general formulation, however, the doctrine holds that the limitations established by law for copyright are justified by the need to harmonize the general interests with those of the rightholders. An opinion that seems to us to be contradicted by the facts, because while users are seeking more and more limitations on authors' rights (and the voices calling for a reduction in the terms of protection or even their abolition are not to be ignored), authors are, on the contrary, hostile to all legal limitations on their rights. The truth, we believe, lies somewhere in the middle: some unauthorized uses are justified by the general interests of society (e.g. use in legal proceedings), others by reasons of expediency, because, since they cannot be controlled, they must benefit the rightholders (e.g. private copying).

Limitations and/or exceptions, regulated by law but with insufficiently clearly formulated conditions, allow the use of copyrighted works without the authorization of the author of the rights holder, which is why they are qualified as "users' rights" (e.g. "right of quotation", "private copying right") and also referred to as "legal licenses".

*The limitations on the exclusive rights of creators, first applied by case law (the **fair dealing** doctrine in England and the Commonwealth countries and the **fair use** doctrine in the USA, with **a mix of the two** in continental law) and only more than 200 years later by law, are intended to ensure that third parties, unauthorized by the right holder, have access to certain uses of the protected works. Copyright (like other intellectual rights) is subject to other types of limitations than those expressly provided for under the law, which are of a general nature and relate to the nature and content of the rights as a whole, including those relating to*

their limited duration in time, followed by their falling into the public domain, where access to the works is free, the territory over which they are protected, which is, in principle, territorial, or the exhaustion of some of the rights (such as those of disclosure and distribution).

The limitations/exceptions have gained in importance and have been more widely regulated in the context of the development of new technologies for the fixation, reproduction and communication of works and the adoption in 1994 of the Agreement on Trade-Related Intellectual Property Rights (TRIPS), but also against the background of a movement in favor of limitations on rights which, could, of course, only have aroused the displeasure of rights holders (who, however, lost this „battle”, as recently demonstrated by the Marrakesh Treaty to facilitate access to published works by blind, visually impaired or otherwise print disabled persons signed on behalf of the Union on April 30, 2014⁽⁸⁾). However, the transformation of works into digital format also responds to the need for libraries to implement new technologies that are an efficient and rapid means of making works available and accessible to the public, but also one whereby old works can be consulted without the risk of damage through manipulation. These are considered to be specific reproductions or transformations of the works in respect of which the rights of the rightholders are subject to limitations⁶. In other words, these are fair or lawful uses that are permitted in all legal systems (those in which the Berne Convention of 1886, TRIPS and Directive (EC) No 29/2001 are binding, which means virtually all states).

The Romanian Copyright Law, amended several times⁷ in order to be brought in line with Directive (EC) No 29/2001⁸, as amended on this aspect by Directive (EU) No 1654/2017⁹ and Directive 790/2019¹⁰, regulates

---

⁶ See the Google Book Search project (initially called Google Print) and the October 16, 2015 New York court ruling in Authors Guild Inc. et al. v. Google, Inc. (citation 804 F.ed 202).

⁷ By Laws No 15/2019, No 8/2020, No 39/2022 and No 69/2022.

⁸ Directive (EC) No 29 of 22 May 2001 on the harmonization of certain aspects of copyright and related rights in the information society. In Art. 5 the Directive formulates "exceptions and limitations", and in Art. 5(5) the three-step test rule is reaffirmed to assess their admissibility in the following terms: "*The exceptions and limitations provided for in paragraphs 1, 2, 3 and 4 shall only be applied in certain special cases which do not conflict with a normal exploitation of the work or other subject matter and do not unreasonably prejudice the legitimate interests of the rightholder*".

⁹ Directive (EU) 2017/1564 on certain permitted uses of certain works and other subject-matter of copyright and related rights for the benefit of blind, visually impaired or otherwise print disabled persons and the implementation in the EU of the Marrakesh Treaty to facilitate access to published works by blind, visually impaired or otherwise print disabled persons signed on behalf of the Union on April 30, 2014⁽⁸⁾. This directive introduces a mandatory exception (limitation) to the rights of authors of works for the blind, visually impaired, people with a visual impairment, a perceptual disability or reading difficulties or a physical disability which prevents them from holding or handling a book. The rights limited in their favor are in

the purposes, cases and conditions under which limitations may be placed on the rights recognized in favor of authors in Title I, Chapter VI "Limitations on the exercise of copyright", the law being harmonized on this aspect as well with the most recent rules of European Union law. We have identified a number of 12 copyright exceptions/limitations. First accepted by the courts, case law has, as always in the history of copyright, played a decisive role in regulating them.

Keywords: *author, copyright, rightholders, limits and exceptions.*

Résumé

Grâce à l'exclusivité de l'utilisation des œuvres/créations et au droit des titulaires d'interdire à des tiers d'utiliser les œuvres protégées sans leur consentement, les droits intellectuels conférés aux créateurs sont des monopoles (légaux) et comme tout monopole, ceux-ci, lorsque absolus, sont générateurs de litiges quant à leur étendue et de conflits d'intérêts entre les ayants droit et le public consommateur ou la société dans son ensemble, une application rigide du droit d'auteur et la reconnaissance d'un monopole absolu en faveur des ayants droit étant contraires au but de la protection des œuvres, à la raison même de leur existence.

Des arguments multiples, mais pas tous convaincants, certains semblant prouver que le droit d'auteur est réellement en crise, d'autres étant admis pour des raisons d'intérêt public, d'autres pour des raisons sociales, éducatives ou dans le but de faciliter la recherche et certains parce que les nouvelles technologies permettent des utilisations non autorisées qui ne peuvent tout simplement pas être évitées et doivent donc également bénéficier au titulaire des droits, les lois établissent (partout dans le monde) de telles limitations du droit d'auteur (mais valables également pour le droit d'auteur de la propriété industrielle).

Dans une formulation plus générale, la doctrine affirme que les limitations établies par la loi au droit d'auteur sont justifiées par la nécessité d'harmoniser les intérêts généraux avec ceux des titulaires de droits. Une opinion qui nous semble contredite par les faits, car si les utilisateurs cherchent à obtenir de plus en plus de limitations des droits d'auteur (il ne faut cependant pas ignorer les voix qui réclament la réduction des durées de protection, voire leur suppression), ces derniers sont

---

particular the rights of reproduction, communication to the public, making available to the public, distribution and lending.

¹⁰ Directive (EU) 2019/790 on copyright and related rights in the Digital Single Market and amending Directives 96/9/EC and 2001/29/EC. In order to harmonize legislation, the Directive covers measures to adapt exceptions and limitations to the digital and cross-border environment, but it allows Member States to "adopt or maintain in force more extensive provisions, compatible with the exceptions and limitations provided for in Directives 96/9/EC and 2001/29/EC, for uses or areas subject to the exceptions or limitations provided for in this Directive".

au contraire hostiles à toute limitation légale de leurs droits. La vérité se situe, selon nous, entre les deux: certaines utilisations non autorisées sont justifiées par l'intérêt général de la société (par exemple, l'utilisation dans le cadre de procédures judiciaires), d'autres par des raisons d'opportunité, car ne pouvant être contrôlées, ces utilisations doivent apporter bénéfice pour les titulaires des droits d'auteur (par exemple copie privée).

Les limitations et/ou exceptions, réglementées par la loi, mais aussi avec des conditions insuffisamment clairement formulées, permettent l'utilisation d'œuvres protégées par le droit d'auteur sans l'autorisation de l'auteur du titulaire des droits, c'est pourquoi elles sont qualifiées de «droits d'utilisation» (par exemple «droit de citation», «droit de copie privée») et également appelées «licences légales».

Les limitations des droits exclusifs des créateurs, appliquées d'abord par la jurisprudence (la doctrine du *fair dealing* ou utilisation correcte en Angleterre et dans les pays du Commonwealth et la doctrine du **fair use, utilisation loyale** aux Etats-Unis, avec un **mélange des deux** dans le droit continental) et seulement après plus de 200 ans par la loi, leur objectif est de garantir l'accès des tiers, non autorisés par le titulaire, à certaines utilisations des œuvres protégées. Le droit d'auteur (comme les autres droits intellectuels) connaît également d'autres types de limitations que celles expressément établies par ce titre dans la loi qui sont de nature générale et qui concernent la nature et le contenu des droits dans leur ensemble, parmi lesquelles se trouvent celles qui tiennent de leur durée limitée dans le temps, suivie de leur chute dans le domaine public, où l'accès aux œuvres est libre, par le territoire sur lequel elles sont protégées et qui, en principe, est territoriale, ou par l'épuisement d'une partie des droits (telles que ceux de divulgation et de distribution).

Les limitations/exceptions ont pris une importance croissante et ont été plus largement réglementées dans le contexte du développement des nouvelles technologies de fixation, de reproduction et de communication des œuvres et de l'adoption en 1994 de l'Accord sur les droits de propriété intellectuelle qui touchent au commerce (TRIPS), mais aussi dans le contexte d'un mouvement en faveur des limitations des droits qui, bien entendu, ne pouvait que susciter le mécontentement des ayants droit (qui ont perdu cette «bataille», comme en témoigne récemment le Traité de Marrakech visant à faciliter l'accès aux œuvres publiées aux personnes aveugles et malvoyantes ou ayant des difficultés à lire les documents imprimés signés au nom de l'Union le 30 avril 2014(8)). La transformation des œuvres au format numérique répond également aux besoins des bibliothèques de mettre en œuvre les nouvelles technologies, qui constituent un moyen efficace et rapide de mise à disposition et d'accès des œuvres au public, mais également un moyen permettant de consulter les œuvres anciennes sans risque de dommage causé par la manipulation. Sont

considérées comme des reproductions ou transformations spécifiques des œuvres pour lesquelles les droits des titulaires sont soumis à des limitations¹¹. En d'autres termes, il s'agit d'usages justes ou équitables qui sont autorisés dans tous les systèmes juridiques (ceux où la Convention de Berne de 1886, le TRIPS et la Directive (CE) n° 29/2001 sont contraignantes, ce qui signifie essentiellement, tous les États).

La loi roumaine sur le droit d'auteur, modifiée à plusieurs reprises¹² pour être mise en conformité avec la Directive (CE) no. 29/2001¹³, tel qu'elle a été modifiée sur cet aspect par la Directive (UE) n°. 1654/2017¹⁴ et la Directive 790/2019¹⁵, régit les finalités, les cas et les conditions dans lesquels peuvent intervenir les limitations des droits reconnus en faveur des auteurs au Titre I, Chapitre VI «Limites de l'exercice du droit d'auteur», la loi étant harmonisée sur cet aspect avec les dernières règles du droit de l'Union Européenne. Nous avons identifié un total de 12 exceptions/limitations en matière de droit d'auteur. Acceptées d'abord par la voie prétorienne, la jurisprudence ayant, comme toujours dans l'histoire du droit d'auteur, un rôle déterminant dans leur régulation.

Mots-clés: *auteur, droit d'auteur, titulaires de droits, limites et exceptions.*

---

¹¹ Voir le projet Google Book Search (appelé initiative Google Print) et la Décision rendue le 16 octobre 2015 par un tribunal de New York dans l'affaire Authors Guild Inc. et coll. contre Google, Inc. (citation 804 F.ed 202).

¹² Par les lois no. 15/2019, no. 8/2020, no. 39/2022 et no. 69/2022.

¹³ Directive (CE) n° 29 du 22 mai 2001 harmonisant certains aspects du droit d'auteur et des droits voisins dans la société de l'information. Dans l'art. 5 la Directive formule des "exceptions et limitations", et dans l'art. 5(5), la règle du test en trois étapes pour évaluer leur admissibilité est réaffirmée dans les termes suivants: «*Les exceptions et limitations prévues aux paragraphes 1, 2, 3 et 4 ne s'appliquent que dans des cas particuliers qui ne sont pas incompatibles avec l'exploitation normale de l'œuvre ou de tout autre objet protégé et ne porte pas atteinte de manière injustifiée aux intérêts légitimes du titulaire des droits*».

¹⁴ Directive (UE) 2017/1564 relative à certaines utilisations autorisées de certaines œuvres et autres objets protégés par le droit d'auteur et des droits voisins au profit des personnes aveugles, malvoyantes ou avec difficultés de lire des textes imprimés et la mise en œuvre dans l'UE du traité de Marrakech pour faciliter l'accès aux œuvres publiées par les personnes aveugles, malvoyantes ou ayant des difficultés à lire des documents imprimés signé au nom de l'Union le 30 avril 2014(8). Cette directive introduit une exception (limitation) obligatoire aux droits des auteurs d'œuvres en faveur des personnes aveugles, des personnes ayant une déficience visuelle, une déficience perceptuelle ou des difficultés de lecture ou un handicap physique qui les empêche de tenir ou de manipuler un livre. Les droits limités en leur faveur sont notamment les droits de reproduction, de communication publique, de mise à disposition du public, de distribution et de prêt.

¹⁵ Directive (UE) 2019/790 relative au droit d'auteur et aux droits voisins dans le marché unique numérique et modifiant les Directives 96/9/CE et 2001/29/CE. Afin d'harmoniser les législations, la directive régit les mesures visant à adapter les exceptions et limitations à l'environnement numérique et transfrontalier, mais elle permet aux États membres « d'adopter ou de maintenir en vigueur des dispositions plus étendues, compatibles avec les exceptions et limitations prévues dans les Directives 96/9/CE et 2001/29/CE, pour des utilisations ou des domaines soumis aux exceptions ou limitations prévues dans cette directive ».

1. Sumară istorie a limitării drepturilor de autor

Drepturile intelectuale sunt în esența lor monopoluri care, atunci când sunt absolute, pot fi dăunătoare vieții juridice, comerciale și sociale. Limitarea drepturilor s-a născut mai întâi pe cale jurisprudențială în Regatul Unit justificată de așa numită teorie a utilizării corecte (***fair dealing***) și a fost formulată în anul 1740 de judecătorul Philip Yorke, Conte de Hardwicke¹⁶ și în Statele Unite în anul 1841 de judecătorul Joseph Story¹⁷, ambii renumiți și citați în numeroase spețe, inclusiv în zilele noastre și aflați la originea unei bogate jurisprudențe creatoare de drept scris atât în Regatul Unit și țările din Commonwealth și în Statele Unite ale Americii și în țările aflate în siajul acesteia.

Notăm însă mai întâi, că prin **utilizarea unei opere protejate prin drept de autor** de către terțe persoane, în sensul celor ce urmează mai jos (în acest subcapitol), trebuie să înțelegem a face orice lucru pe care titularul drepturilor de autor are dreptul exclusiv să îl facă, altul decât dreptul de a autoriza orice utilizare.

Astfel:

2. Prima aplicație jurisprudențială a teoriei **fair dealing** (folosirii corecte) în Regatul Unit

Pericolul generat de monopolul legal absolut în favoarea titularilor de drepturi a fost sesizat la nu foarte puțin timp după adoptarea primei legi moderne a drepturilor de autor în Anglia, respectiv, a Statutului Reginei Anna din anul 1709/1710, lege care nu reglementa o utilizare neautorizată a operelor protejate. Acest lucru s-a întâmplat în anul 1740, când a fost soluționat un litigiu generat de publicarea prescurtată (de la 275 de coli la 35 de coli) a unei lucrări celebre de drept penal în Anglia („Istoria pledoariilor coroanei” scrisă de M. Hale¹⁸) și sub o denumire schimbată („Legea modernă a

---

¹⁶ Philip Yorke, Conte de Hardwicke (1690-1764) avocat și om politic, de două ori prim ministru al Angliei. Este apreciat pentru deciziile sale date ca judecător prin care a stabilit limite și principii ale echității și pentru acțiunile sale de stabilire a concepției moderne a îndatoririlor și comportamentul judecătorilor britanici.

¹⁷ Joseph Story (1779-1845), jurist, politician, judecător al Curții Supreme a SUA între anii 1812-1845 (la desemnare a fost cel mai tânăr judecător numit vreodată la Curtea Supremă a SUA). A fost un comentator important al Constituției SUA, autor a numeroase opinii (hotărâri) și lucrări juridice valoroase (în anul 1844 a câștigat 4.500 de dolari ca judecător și 10.000 de dolari ca autor de cărți juridice).

¹⁸ Historia Placitorum Coronae. The History of The Pleas of the Crown (Istoria pledoariilor coroanei) scrisă de Sir Matthew Hale (1609-1676, avocat și ulterior judecător, renumit și pentru neutralitatea și integritatea sa), un tratat despre dreptul penal al Angliei, publicat postum în anul 1736 (se pare, fără acordul autorului). Lucrarea sa a avut o influență covârșitoare în dezvoltarea common law. Este criticat, totuși, pentru că a scris că un bărbat nu poate fi acuzat de viol marital (un punct de vedere care a supraviețuit până în anul 1990), pentru condamnarea la

coroanei”¹⁹ scrisă/prescurtată de un oarecare Barrow). Pentru soluționarea acestei cauze, judecătorul (Philip Yorke, Conte de Hardwicke) a apelat la trei experți (doi juriști și un filolog) pentru a formula opinii asupra limitelor corecte ale utilizării unei opere, deși acesta a afirmat și regula **exercitării judecății personale**, a evaluării proprii a actelor, faptelor și conduitelor, inclusiv a stabilirii originalității unei opere în litigiile de proprietate intelectuală și pe care se poate baza o soluție în această materie.

Problemele care s-au pus în litigiul dintre editorii cărții originare („Istoria pledoariilor...”) pe de o parte și editorii cărții prescurtate (Legea modernă...) și autorul prescurtării, pe de altă parte²⁰ au fost de a ști dacă prescurtarea (*abridgement*) unei lucrări (originare) reprezintă sau nu o lucrare originală, nouă și separată, respectiv, dacă Statutul Reginei Anna trebuia aplicat strict sau de o manieră liberală (interzicând sau admitând utilizările neautorizate) și dacă lucrarea prescurtată încalcă sau nu drepturile de autor ale titularului lucrării originare. Judecătorul cauzei a decis că dreptul de autor trebuie văzut de o manieră liberală și că **prescurtările corecte** („*fair abridgement*”), care implică o cantitate rezonabilă de muncă, de activitate creatoare și care face ca prescurtarea să difere semnificativ de lucrarea originală și originală să nu reprezinte încălcări ale drepturilor de autor.

O soluție, deși considerată discutabilă și controversată, are, totuși meritul (incontestabil) de a fi pus pentru prima dată în discuție aplicarea doctrinei limitării drepturilor de autor și care a pus bazele a ceea ce în doctrina și jurisprudența britanică este cunoscut ca „**fair dealing**”, adică a **utilizărilor corecte** a operelor protejate, care permite folosirea neautorizată de titular, pentru utilizări care pot fi considerate secundare, a lucrărilor protejate prin drept de autor în circumstanțe specifice.

Doctrina **fair dealing** (utilizării corecte) este mai restrictivă decât cea americană, de „**fair use**” (**utilizare loială**). În prezent, în Regatul Unit, utilizarea corectă (care este reglementată de secțiunile 29 și 30 din Legea din 1988 privind drepturile de autor, desenele și modelele și brevetele – *Copyright, Designs and Patents Act 1988*), permite utilizarea corectă (apreciată cu ajutorul unui test în trei pași) a operelor protejate în scop de:

- cercetare necomercială sau studiu privat (în scopuri de studiu și nu pentru câștig comercial);

---

moarte a cel puțin două femei pentru vrăjitorie și credința sa că pedeapsa cu moartea ar trebui extinsă pentru criminali până la vârsta de 14 ani. A refuzat să mai vadă piese de teatru de teama de a nu părăsi studiile juridice și să mai bea și a mers la biserică în fiecare zi de duminică timp de 36 de ani.

¹⁹ Modern Crown Law.

²⁰ *Gyles v Wilcox* Gyles deține drepturile de publicare a cărții lui Hale (Historia...) iar Wilcox și Nutt drepturile de publicare a lucrării lui Barrow. https://everything.explained.today/Gyles_v_Wilcox/.

- critică sau recenzie (cu condiția ca lucrările să fi fost publicate anterior iar utilizarea să includă o recunoaștere suficientă a autorului original);
- raportarea evenimentelor curente (care se aplică știrilor și activităților similare). Corectitudinea utilizării este determinată de factori precum cantitatea de lucrări utilizate, scopul utilizării și impactul potențial asupra pieței operei originale.

Fair dealing (corectitudinea) implică referirea la onestitate, loialitate și rezonabilitate, „la obligația de adoptare a unui comportament corect, adică la buna credință așa cum este aceasta înțeleasă în dimensiunea ei obiectivă”²¹. Această doctrină este aplicată în țări precum Africa de Sud, Australia, India, Noua Zeelandă.

Notăm aici că printr-o Hotărâre a King`s Bench din anul 1769 în cauza *Millar v. Taylor*²² (care a analizat pentru prima dată natura și scopul dreptului de autor²³) s-a decis că un autor este îndreptățit să culeagă singur profiturile pecuniare ale propriei sale ingeniozități și a propriei munci și că altcineva să nu folosească opera fără consimțământul său, ceea ce reprezintă o întărire a monopolului, iar nu o limitare a acestuia, așa cum s-a întâmplat prin hotărârea mai înainte comentată. Prin hotărârea din anul 1769 s-a mai decis și că Statutul Reginei Anna nu anihilează caracterul perpetuu al autorilor de a-și publica opera²⁴ și că operele nu cad niciodată în domeniul public, dar deși istoria a infirmat aceste teorii, hotărârea (citată adesea și ca „hotărârea Lordului Mansfeld) este considerată foarte importantă în istoria dreptului de autor și este (foarte probabil) și prima hotărâre care afirmă drepturile morale ale autorilor de opere.

3. Teoria fair use (a utilizării echitabile) în SUA

În SUA, doctrina **utilizării corecte („fair dealing”)** a fost preluată în jurisprudența instanțelor sub denumirea de **utilizare loială („fair use”)**, o primă aplicare a acesteia în SUA fiind făcută în anul 1841. Dar trebuie observat și faptul că soluțiile pronunțate de instanța britanică și de cea americană după o sută de ani distanță una de alta sunt fundamental diferite. Important însă în cele două cazuri este faptul punerii în discuție a

---

²¹ Julie Groffe, *La bonne foi en droit d'auteur*, Institut Universitaire Varenne, Collection des Theses, 2015, p. 138.

²² În anul 1729 Thomson a scris *The Season*, drepturile asupra acesteia fiind cesionate editorului Andrew Millar. După expirarea termenului cesiunii conform Statutului Reginei Anna, un alt librar, Robert Taylor, a început să publice propria sa versiune a operei, ceea ce a generat un litigiu între librarii Millar și Taylor, în care s-au adus însă argumente și în favoarea autorilor.

²³ „*Millar v. Taylor (1769)* și noua proprietate a secolului al XVIII-lea – UBC Library Open Collections”.

²⁴ Surse primare privind drepturile de autor – Record Viewer (copyrighthistory.org).